

№ 1/2025

ANDIJON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

ADPI Ilmiy xabarnomasi

№ 1 2025 mart

**Jurnal 2023-yildan chop
etilmoqda**

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
2022-yil 25-oktyabrda
№ 045013 raqam bilan ro'yxatga olingan
ISSN 2181-4309

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2024-yil 8-maydagi
№354-sonli qarori bilan
Pedagogika fanlari bo'yicha Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar
ro'yxatiga kiritilgan.

Tahririyat manzili: 170100 Andijon shahri,
"Do'stlik" ko'chasi, 4uy, 216-xona.
Electron manzil: info@adpi.uz
Telegram: ADPI_Ilmiy_xabarnomasi
Telefon raqamlari: +998 91 484 40 90

1/1

BOSH MUHARRIR:

B.M. Rasulov- tarix fanlari doktori (DSc), professor

Mas'ul muharrir:

B.A. Sirojiddinov- biologiya fanlari doktori (DSc), professor

TAHRIR KENGASHI

S.Z. Zaynobiddinov- O'zRFA akademigi

I.R. Asqarov- kimyo fanlari doktori, professor

Yu. Isayev- kimyo fanlari doktori (DSc), professor

Sh.X. Yo'lchiyev- fizika-matematika fanlari doktori, (DSc), professor

R. Aliyev- texnika fanlari doktori, professor

A.E. Zaynobiddinov- biologiya fanlari doktori, professor

B.X. Amanov- biologiya fanlari doktori (DSc), professor

A.A. Egamberdiyev- falsafa fanlari doktori (DSc), professor

M.V. Xalimova- psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Sh.J. Yusupova - pedagogika fanlari doktori, professor

Z.E. Azimova- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

M.B. Artiqova- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

V.A. Qodirov- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

N.J. Abdullayeva- pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

M.A.Tojiboyeva – filologiya fanlari doktori, professor

Sh.A. Xaitov- tarix fanlari doktori (DSc), professor

D.M. Isroilova - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

M.K.Pozilov -biologiya fanlari doktori (DSc). professor

**Sh.A. Xasanov - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
professor**

A.A. Zapparov- texnika fanlari nomzodi, professor

U.A. Saliyev- tarix fanlari nomzodi, professor

T.T. Kaziyeva- pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

F.F. Usmanov- filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

U.A. Usmanova- pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

L.A. Muxammadjonova- falsafa fanlari nomzodi, professor

Q.Ibaybullayev- falsafa fanlari nomzodi, dotsent

D.T. Samatov- pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

O'M. Muxtarov- falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

S.N. Yusupova- tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Sh.M.Asqarov – tarix fanlari nomzodi, dotsent

**B.M. Do'monov- pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent**

T.Parpiyev- falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

E.A. Tajimirzayev- tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

K.S.Karimov – tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

A.A. Yuldashyev- biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**M.J.Abduraxmonova - biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent**

**M.M. Muydinova- fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent**

J.B.Qoraboev- filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

N.T. Mo'ydinov- kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

D.A. Sobirova- filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

E.B. Abdullayev- falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

M.Sh.Alimova - siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

M.M.Rejapova- biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

L.S.Yunusov - biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muharrirlar:

O.Karimov,

U.Malikova,

B. Mashrabova.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA

Rasulov B.M., Hasanov Sh.A., Bazorov Q. Tarixiy haqiqatlar tilga kirganda yoxud Bobur Mirzo tug'ilgan joy – "Zodu-budi" xususida	4
Qodirov V.A., Ergasheva U.K. Ekologik tarbiya: o'yinlar va milliy qadriyatlar uyg'unligi .	10
Usmanova U.A. Magistratura talabalarini ilmiy tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishga sun'iy intellekt imkoniyatlarini integratsiya qilish	16
Umarova Y.T. Kognitiv tilshunoslik tamoyillari asosida o'qitish usullari	23
Janaberegnova A.J. Talabalar mustaqil ishini tashkil etish hamda takomillashtirishda mediaresurslardan foydalanishning afzalliklari	27
Botirova Sh.O. Plener rasmining xususiyatlari: plenerga qanday tayyorgarlik ko'rish kerak	33
Bekmuratova Sh.N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orqali tasviriy san'at o'qituvchisini kasbiy maxoratini rivojlantirish	36
Kambarov M.K. Tasviriy va amaliy san'at ta'lim yo'nalishlari talabalariga kulolchilikning rivojlanish davrlari to'g'risida tushunchalarini kengaytirish	41
Maxmudov A.O. Amaliy san'atdagi an'analar va xalq ustalarining pedagogik merosi ...	45
Mamajonov U.M. O'zbek an'anaviy ijrochiligi darslarining o'ziga xos jihatlari va talaba yoshlar madaniyatini yuksaltirishdagi o'rni	50
Xodjayev X.A. Maktab o'quvchilari ma'naviyatini yuksaltirishda "musiqqa madaniyati" fanining o'rni	55
Yuldashev N.K., Dushabayev D.Sh. Yosh gandbolchilarning turli o'yin amplualaridagi jismoniy tayyorgarligini nazorat qilish	59
Дулатов Р.Р. Физическая культура, спорт и здоровье студенческой молодежи в современных условиях: проблемы и перспективы развития	63
Alimov Sh.Sh. Zamonaviy oliy ta'limda va inson hayotida jismoniy tarbiyaning tutgan o'rni va ahamiyati	65
Xamidjonov M.U. Milliy o'yinlarni o'rgatishning pedagogik jihatlari	68
G'oziyeva O.M. 10-11-sinf ona tili darslarida til va madaniyat masalalarini o'rganish ..	71
Payg'amov Sh.B. O'zbekiston hududida teatr pedagogikasining rivojlanishi: tarixiy va pedagogik aspektda yondashuv	75
Majidova M.M. O'zbekistonning xx asr o'rtalaridagi madaniy va musiqiy hayotining o'ziga xosligi	80
Qo'shmonov A.A. Jismoniy tarbiya va ommaviy sportning rivojlanishiga jamoalarni ommaviy jalb etish	83
Otashev D.R., Otasheva O.H. Jamoaviy va yakka sport murabbiylarining pedagogik, amaliy va nazariy bilimlarni yetkazib berish salohiyatini oshirish	85
Mamatqodirov Z.N. Kurash sport turining yoshlar tarbiyasidagi o'rni va ahamiyati ...	89
O'zganboyev D.D. Kurash sport turi tarixi	93
Abdullayev F.D. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiyaning ahamiyati	97
Kuchkorova N.B. Boshlang'ich sinflarda kreativlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	100
Odilova Z.B. Natyurmort rangtasviri va naturalardagi ranglar ifodasi	103
Mirzalimov M.S. Ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya, sport tadbirlarining maqsadi va vazifalari	106
Maxmudov A.O., No'monova M.T. O'zbek san'atining buyuk ijodkorlari: milliy va zamonaviy ijod	110
Ismonov X.B. Chizmachilik fanidan geometrik yasashlar mavzusining boshlang'ich tushunchalari	115

Yaxshiboyeva G.O. Akademik mobillik sharoitida tibbiy maqsadlarda ingliz tilini o'qitishning zarurati	119
Abdullajonova D.R. Talabalarni qo'l mehnatiga o'rgatish orqali kasbiy kompetentligini shakllantirishning zamonaviy didaktik yondashuv asosida tahlili	123
Qoraboyev J.B., Qoraboyeva N.N. Mublag'ani ifodalovchi frazeologik birliklarning til tizimida tutgan o'rni	127
Ermatov Sh.R. O'zbek va ingliz tillarida binomiallarning semantik-strukturaviy xususiyatlari	130
Gadayev H.N. Sozgarlik san'ati va musiqa asboblarning rivojlanish jarayoni	135
Каримова М.М. Миф о музах	139
Ashurov M.A. Musiqa darslarida notalashtirish dasturlaridan foydalanish	144
Ходжаев К.Ю. Роль искусства в объединении тюркских народов: мост культур и веков	150
Собиров А. Реализация STEAM-образования путем внедрения инновационных форм и методов обучения в педагогических вузах	153
Usmanova X.A. Sun'iy intellektni pedagogik ta'limga integratsiya qilish metodik ta'minotini takomillashtirish	158
Abdullajonova D.R., Sirojiddinova X.X. Maktabgacha yoshdagi bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirishning pedagogik- psixologik jihatlari	162
Маликова У.Б. Фольклор как инструмент для развития творческого потенциала ...	166
Temirova G.A. Ch.Aytmatov asarlarining o'quvchilar shaxsiy sifatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati	172
Jumakulova M.X. Aralash ta'lim jarayonida rag'batlantirish metodidan foydalanish zaruriyati	175
Sirojiddinova G.X. Iqtidorli talabalarning kreativ fikrlashini rivojlantirishning pedagogik asoslari	180
Kamoliddinova M.X. Modulli o'qitish orqali talabalarda pedagogik kompetensiyani shakllantirish	184
Tolipova M.G. Tarjimada milliylikni aks ettirish zarurati, shartlari va uchrab turadigan qiyinchiliklar	187
Haydarova G.B. Bolalarda faol tinglash va kirishimlilik qobiliyatlarini rivojlantirish ...	192
Karimova M.M. Yangi O'zbekistonda ta'lim-tarbiya sohasidagi tendensiyalar	198

kerak. Agar shchit yuzi silliq va oynadan tiniq bo'lmagan ashyodan tayyorlangan bo'lsa, oq rangda bo'lishi shart. Uning sirti quyidagicha belgilanadi: halqa orqasiga eni 0,5 sm ga teng bo'lgan chiziqlar bilan to'g'ri to'rtburchak chiziladi. To'g'ri to'rtburchakning tashqi o'lchovlari gorizontaliga 59 sm, vertikaliga 45 sm bo'lishi kerak [7].

Ta'lim va sog'liqni saqlashni rivojlantirish, inklyuzivlik va tenglik, texnologiya integratsiyasi, ijtimoiy va jamiyat foydalari va kelajakdagi yo'nalishlar kabi asosiy muammolarni hal qilish orqali manfaatdor tomonlar jismoniy tarbiya va jamoat sportining shaxslar va jamoalarga ijobiy ta'sirini yanada kuchaytirishi mumkin. Ushbu muhim sohalarda doimiy rivojlanish va muvaffaqiyatni ta'minlash uchun doimiy izlanishlar, innovatsion yondashuvlar va hamkorlikdagi sa'y-harakatlar zarur. Jismoniy tarbiya va ommaviy sportning rivojlanishi vaqt o'tishi bilan tarixiy, ijtimoiy va madaniy omillar bilan belgilanadigan sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Adabiyotlarni o'rganish natijalari ushbu sohalarning asosiy jihatlari va tendentsiyalari haqida qimmatli fikrlarni beradi. Maktablarda jismoniy tarbiya o'quvchilarning jismoniy savodxonligini oshirish, sog'lom odatlarni shakllantirish va umumiy farovonligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Keng qamrovli tibbiy ta'lim, yangilangan o'quv dasturlari va dalillarga asoslangan o'qitish usullarini integratsiyalashuvi talabalarning rivojlanayotgan ehtiyojlarini qondirish uchun juda muhimdir. Ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash mutaxassislari va siyosatchilar o'rtasidagi hamkorlik jismoniy faoliyat va salomatlikni mustahkamlash bo'yicha say-harakatlarning ta'lim tizimlarida integratsiyalashuvini yanada kuchaytirishi mumkin. Jismoniy tarbiya va ommaviy sportning rivojlanishi, ularning tarixiy mazmuni, asosiy jihatlari va hozirgi tendentsiyalari bo'yicha tadqiqotlar olib borildi. Maktablarda jismoniy tarbiya darslari muhimligi va jamoat joylarida ommaviy sportning rivojlanayotganligi tahlil qilindi. Unga ko'ra salomatlik va inklyuzivlik, texnologiya integratsiyasi, jismoniy tarbiya va jamoat sportining ijtimoiy va jamiyatdagi afzalliklariga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. А.Е.Меркушева. Анализ мирового опыта поддержки инновационной деятельности// – Текст: непосредственный. Молодой ученый. 2017. 45 С.
2. А.Г.Гогоберидзе, О.В.Солнцевой. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения//Учебник для вузов. 2-е изд. СПб.: Питер. 2016. 92 с.
3. R.X.Qodirov. Jismoniy tarbiya va sport faoliyatini ilmiy tadqiq qilishyu. Darslik.- Buxoro. Buxoro nashriyoti, 2020. 101-b.
4. Ж.К.Холодов, В.С.Кузнецов. Теория и методика физического воспитания и спорта: Учебное пособие для студента//Высший учебный заведений. 2-е изд., испр. И доп. –М.: Академия. 2001. 122 с.
5. П.И.Готовцев. Долголетие и физическая культура//–М.: Физкультура и спорт. 1985. 75 с.

UO'K: 796.154.4(796.154)

JAMOAVIY VA YAKKA SPORT MURABBIYLARINING PEDAGOGIK, AMALIY VA NAZARIY BILIMLARNI YETKAZIB BERISH SALOHİYATINI OSHIRISH

<https://zenodo.org/records/14950119>

Otashev Diyorbek Rasuljon o'g'li
Otasheva Oysanamhon Hamidulla qizi
Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. *Jamoatchilik, yoshlar va dam olish sport sohasidagi murabbiy o'qituvchilar va mutaxassislar oldida bir qator muammolari mavjud. Ularning vazifalari umumiy sport turiga xos bo'lgan maqsad va niyatlardan keskin farq qiladi. Jamoat, yoshlar va dam olish sporti murabbiylariga ko'pincha o'z ishtirokchilarini kengroq ijtimoiy masalalarini, masalan fuqorolik va xayotiy ko'nikmalarini tushunish*

orqaliy rivojlantirish vazifasi yuklanadi. Mazkur maqolada ushbu mavzu atrofida ba'zi masalalar va munosabatlar, jamoaviy sport turlarini olib boradigan murabbiylar hissiy intellekt tushunchasini birlashtirishi va amaliyotga tadbir etish kerakligi tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: jamoaviy sport, yoshlar sporti, ekspertiza, hissiy intellekt, murabbiy salohiyati.

Аннотация. Тренеры, преподаватели и специалисты в области массового, юношеского и оздоровительного спорта сталкиваются с рядом проблем. Их задачи сильно отличаются от целей и намерений, типичных для общего спорта. Тренерам по общественным, молодежным и развлекательным видам спорта часто приходится развивать своих участников посредством понимания более широких социальных проблем, таких как гражданственность и жизненные навыки. В данной статье анализируются некоторые проблемы и взаимосвязи, связанные с этой темой, необходимость для тренеров по командным видам спорта объединить концепцию эмоционального интеллекта и применить ее на практике.

Ключевые слова: командные виды спорта, юношеский спорт, компетентность, эмоциональный интеллект, тренерский потенциал.

Absrtact. There are a number of issues facing coaches, teachers, and specialists in the fields of public, youth, and recreational sports. Their tasks significantly differ from the goals and intentions specific to traditional sports. Coaches in public, youth, and recreational sports are often tasked with developing their participants' broader social skills, such as understanding citizenship and life skills. This article analyzes some of the issues and relationships surrounding this topic, emphasizing the need for coaches in team sports to integrate emotional intelligence into their approach and apply it in practice.

Key words: team sports, youth sports, competence, emotional intelligence, coaching potential.

Sport - bu inson faoliyatining alohida sohasi bo'lib, uning asosiy xususiyati doimiy raqobatdir. Agar raqobat bo'lsa, unda g'olib bor. Sport turlari juda ko'p. Ular jamoaviy yoki individual bo'lishi mumkin.

Sportning ajralmas qismi tartib-intizomdir. Qattiq kundalik tartib sportchi hayotining ajralmas qismidir. U doimiy mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi, buni e'tiborsiz qoldirmaslik kerak. Ammo bu sportchiga muvaffaqiyat yo'lida hamroh bo'ladigan yagona narsa emas, asosiy jihat mahoratli murabbiydir.

Sport bilan shug'ullanadigan odamlar ko'pincha hissiy charchashga duch kelishadi. Bunday daqiqalarni jamoaviy yoki individual bo'lishidan qat'i nazar, hech qanday sport bilan chetlab bo'lmaydi. Shaxsiy sport turlari g'olib - yetakchining xarakterini rivojlantiradi. Va bu o'rinda ham murabbiyning pedagogik, amaliy va nazariy bilimlari juda katta ahamiyatga ega.

Yakka sport turlarida sportchilarning o'z ustida ishlashi osonroq bo'ladi, ular jamoadan yordam kutmaydilar, yakka o'zi harakat qiladilar, maqsad sari boradilar va o'zlari erishadilar. Rossiyalik baydarkachi Evgeniy Lukantsov yakka turdagi sportchilarga qarata: "Asosiy raqib o'zingizsiz. Startga qanday tayyorgarlik ko'rdingiz, qanday kayfiyatga tushdingiz, his-tuyg'ular va tashvishlarga qanday dosh berdingiz, poyga oldidan qanday isindingiz. Agar siz o'zingiz yaxshi tayyorgarlik ko'rsangiz va mashg'ulotlarda doimiy ravishda yaxshi tezlikni ko'rsatsangiz, boshqalar qanday minishi muhim emas. Musobaqalardagi natija har doim mashg'ulotlarda qilgan ishlaringizni aks ettiradi", - degan fikrlarni bildirgan [1].

Lekin jamoada ishlash qobiliyati noyob mahorat, uni e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Jamoadoshlarni qo'llab-quvvatlash yoki unga ishonish, jamiyatda muhit yaratish, muloqot qilish va jamoani tushkunlikka tushirmaslik qobiliyatini nazarda tutadi.

Jamoa bilan ish olib borayotgan murabbiy turnir va shunga o'xshash musobaqalarda ishtirokchilarni yig'ishda tartib-intizom va jamoadagi har bir kishini tushunish, bularning barchasi ularga nima uchun kerakligini va ularning jamoadagi roli nima ekanligini tushunish juda muhim, shunda ular o'z motivatsiyasiga ega bo'ladilar. Murabbiy jamoani bir maqsad sari birlashtira olsa, jamoada bir-biriga mos tushsa, jamoa muvaffaqiyatga da'vo qilishi yoki ilgari

kutgan his-tuyg'ularini qabul qilishi mumkin. Lekin buning uchun uzoq yillik tajriba zarur va mustahkam va ishonchli jamoani yaratish uchun bin necha yil kerak bo'ladi.

Sport psixologi Marina Kitaevaning aytishicha, jamoaga turli odamlar birlashgan holda emas, balki bir butun sifatida qarash kerak. Ushbu yondashuv "yaxshi jamoa" paydo bo'lishini nazarda tutadi. Ushbu yondashuvni hisobga olsak, bu to'g'ri yo'nalish degan xulosaga kelish mumkin, chunki jamoa musobaqalarda qatnashadi, maqsad sari intiladi va natijalarga erishadi [2].

Murabbiy jamoani har bir jamoa a'zolarining mavjudligi tufayli jamoa mavjud bo'lishi mumkinligi va jamoa bitta organizmga o'xshashiga ishonтира olishi kerak. Agar jamoada kelishmovchiliklar, janjallar va tushunmovchiliklar yuzaga kelsa, tana parchalanadi va endi samarali ishlay olmaydi, bu esa salbiy oqibatlarga olib keladi. Yakka tartibdagi sport turlari bo'yicha raqobat masalasiga ham xuddi shu nuqtai nazardan yondashsak, shuni aytishimiz mumkinki, bu ham jamoaviy ishning bir turi, chunki sportchi hech qachon yolg'iz ishlamaydi, uning murabbiyi bor, u bilan birga yaxshi jamoa qurish ham juda muhim.

Bundan tashqari, har qanday odamning qarindoshlari va do'stlari bor, ular sportchiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun, hatto sportning individual turi ishtirokchisi ham o'ziga xos jamoaga ega. U hech qachon yolg'iz ishlamaydi. Ma'lum bo'lishicha, jamoaviy va individual sport turlari o'rtasida unchalik katta farq yo'q.

Har qanday holatda ham hamma bor kuchini maqsadga erishish uchun sarflaydi. Qo'llab-quvvatlash har qanday sportchi uchun ham muhimdir, chunki usiz raqobatda va shuning uchun sportda hech qanday ma'no bo'lmaydi. Suyanish nafaqat oila va do'stlarga, balki butunlay begonalarga - muxlislarga ham bo'lishi mumkin. Tomoshabinlar bo'lmaydigan musobaqani tasavvur qilish mumkinmi? Ularsiz g'alaba va mag'lubiyatning ma'nosi yo'qoladi. Medallar va kuboklar, sa'y-harakatlar va natijalarga erishish uchun sarflangan barcha narsalar qadsizlanadi. Ularning qo'llab-quvvatlashi va sportchilarga bo'lgan e'tibori tufayli muxlislar o'z jamoasining bir qismiga aylanishadi.

Sport murabbiyi har bir sportchining sport hayotidagi asosiy shaxs, ajralmas murabbiy va yo'l-yo'riqdir. Bunday murabbiyning ish vazifalari nafaqat o'quv dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishni, balki psixologik yordam, motivatsiyani, shuningdek, sportga to'g'ri texnika va yondashuvlarni o'rgatishni ham o'z ichiga oladi.

Murabbiyning asosiy fazilatlarini professionallik, empatiya, muloqot qobiliyatlari va fiziologiya va sport tibbiyoti bo'yicha chuqur bilimlarni o'z ichiga oladi. Murabbiyning roli nafaqat sport natijalariga erishish, balki sportchilarning psixologik qulayligi, ularning motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuvi uchun ham juda muhimdir [3].

Bugungi dunyoda sport murabbiyi nafaqat murabbiy sifatida, balki barcha darajadagi sportchilar uchun sog'lom va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishda asosiy shaxs sifatida muhim rol o'ynaydi. Tajribali murabbiy o'z shogirdlariga nafaqat sport cho'qqilariga erishishga, balki shaxs sifatida kamol topishiga ham yordam beradi, bu esa murabbiylik kasbini chinakam muhim va mazmunli qiladi.

Mutaxassisligi va sport tayyorgarligi darajasiga qarab, ta'lim talablari o'zgarishi mumkin:

1. O'rta kasb-hunar ta'limida:

Murabbiylar o'z mehnat faoliyatini jismoniy tarbiya va sport yo'nalishi bo'yicha o'rta kasb-hunar ta'limi olishdan boshlashlari mumkin. Bu sport sohasida boshlash uchun asosiy bilim va ko'nikmalarni beradi.

2. Oliy ma'lumot:

Jismoniy tarbiya va sport sohasida bakalavr darajasi yoki mutaxassisligi. Odatda, bunday dasturlar turli sport turlari, jismoniy tarbiya pedagogikasi va murabbiylik bilan bog'liq mutaxassisliklar bo'yicha o'qitishni o'z ichiga oladi.

3. Qo'shimcha kasbiy ta'lim:

Boshqa yo'nalish bo'yicha oliy ma'lumotga ega bo'lgan, lekin trener- murabbiy sifatida ishlashni xohlovchilar uchun kasbiy qayta tayyorlash. Bu tanlangan sport turi bo'yicha maxsus bilim va o'qitish usullarini olish imkonini beradi [4].

Murabbiy - yetakchilik qobiliyati, empatiya, muloqot qobiliyatlari va boshqalarni rag'batlantirish kabi professional muhim fazilatlarga ega bo'lishi kerak bo'lgan mutaxassis. Murabbiy o'z mahorati va qiziqishlariga qarab o'z faoliyati uchun ma'lum bir yo'nalishni tanlab olishi kerak. Sport murabbiyining ruhlantirish, o'rgatish va qo'llab-quvvatlash kabi muhim fazilatlari ko'plab sportchilar va faol hayot tarzini olib borayotganlar uchun ibrat bo'ladi.

Tajribali va mahoratli sport murabbiyida bo'lishi kerak bo'lgan asosiy fazilatlari:

1. Yo'nalish bo'yicha bilimlar: Murabbiy o'zi o'rgatayotgan sport turi bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi kerak, jumladan, qoidalar, texnikalar, strategiyalar va mashg'ulot texnikasining so'nggi tendentsiyalari.

2. Muloqot ko'nikmalari: Sportchilar, boshqa murabbiylar, ota-onalar va sog'liqni saqlash xodimlari bilan aniq va aniq muloqot qila olish muhimdir. Samarali muloqot sportchilarni rag'batlantirish va ko'rsatmalar berishga yordam beradi.

3. Yetakchilik qobiliyatlari: Murabbiy ko'pincha yetakchi sifatida ishlaydi, shuning uchun uning boshqalarni ilhomlantirish va yo'naltirish, standartlarni belgilash va namuna bo'lish qobiliyati juda muhimdir.

4. Moslashuvchanlik: Turli vaziyatlarga, odamlarga va sport sohasidagi o'zgarishlarga moslashish qobiliyati murabbiyga har qanday sharoitda samarali bo'lishga yordam beradi.

5. Empatiya: sportchilarning hissiy holati va jismoniy salomatligini tushunish va ularga sezgir bo'lish murabbiyga ularning motivatsiyasi va farovonligini qo'llab-quvvatlashga imkon beradi.

6. Analitik qobiliyatlari: Sportchilarning ish faoliyatini tahlil qila olish, ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, ish faoliyatini yaxshilash strategiyalarini ishlab chiqish muhimdir.

7. Sabr-toqat: Ko'nikmalarni rivojlantirish va sport ko'rsatkichlariga erishish vaqt talab etadi va murabbiy uzoq muddatli maqsadlarga erishishda sabrli va qat'iyatli bo'lishi kerak.

8. Tashkiliy qobiliyat: Vaqtni, resurslarni samarali boshqarish, mashg'ulotlar va musobaqalarni rejalashtirish murabbiy ishining ajralmas qismidir.

9. Kasbiy etika: halollik, adolat va sport qoidalariga hurmatning yuqori standartlari va har bir sportchi ishonch va hurmatni saqlab qolish uchun zarurdir.

10. Jismoniy tayyorgarlik: Murabbiy o'z o'yinchilariga o'rnak bo'lishi va texnika va mashqlarni samarali ko'rsatishi uchun yaxshi jismoniy holatni saqlashi kerak [5].

Jamoatchilik, yoshlar va dam olish sport sohasidagi murabbiy bo'lish nafaqat odamlarni mashq qilishni o'rgatish, balki ularni jismoniy holati va sog'lig'ini yaxshilashga qaratilgan turmush tarzini o'zgartirishga ilhomlantirishni ham anglatadi. Bunday murabbiy o'z kasbiy faoliyatining har bir jabhasida namuna bo'lishi kerak.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Coakley J. Yoshlar sporti: ijobiy deb xisoblangan narsa. Sport va ijtimoiy masalalar jurnali. 2011. 35(3); 324-b.

2. Cirps P. Etakchilik, ko'prik va guruh-o'yin muhandisligi: Jamoat sporti murabbiylari uchun ko'rsatmalar. Xalqaro sport murabbiyligi jurnalai. 2020. 7(2). 229-238-b.
3. Kot J, Gilbert V. Murabbiylik samaradorligi va tajribaning integral ta'rifi. Sport fanlari va Murabbiylik xalqaro jurnali. 2009. 4(3). 307-327-b.
4. Laborde S, Dosseville F, Allen M S, Sport va jismoniy mashqlarda hissiy intlekt: bo'yicha tizimli tahlil. Skandinaviy tibbiyot va sport fanlari jurnali 2016. 862-874-b.
5. Kopp A, Jekauc D. Raqobatbardosh sportda hissiy intlektning ishlashga ta'siri: Meta-analitik tekshiruv. Sport. 2018. 23- b.

UO'K: 796.817

KURASH SPORT TURINING YOSHLAR TARBIYASIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

<https://zenodo.org/records/14950123>

Mamatqodirov Ziynatulloh Nodirbek o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti,

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida kurash sport turining bugungi kundagi ahamiyati, rivojlanishi va sportchilar uchun yaratilib berilayotgan sharoitlar haqida so'z yuritiladi. Kurash, O'zbekistonning milliy sporti sifatida, nafaqat jismoniy tarbiya va sog'lom hayot tarzini targ'ib qilish, balki yosh avlodni ma'naviy jihatdan tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada kurash sportining tarixi, uning xalq orasida qanchalik mashhurligi va xalqaro arenada O'zbekistonning yutuqlari tahlil qilinadi. Shuningdek, kurash sportining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, yoshlar o'rtasida sportga qiziqishni oshirishdagi o'rni ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: kurash, milliy sport, sport tarbiyasi, ijtimoiy ahamiyat, xalqaro arenada yutuqlar.

Аннотация. В данной статье речь пойдет о современном значении, развитии вида спорта борьбы в Республике Узбекистан и создаваемых условиях для спортсменов. Борьба, как национальный вид спорта Узбекистана, играет важную роль не только в пропаганде физической культуры и здорового образа жизни, но и в духовном воспитании подрастающего поколения. В статье анализируется история борцовского спорта, его популярность в народе и достижения Узбекистана на международной арене. Рассматривается также экономическое и социальное значение единоборств, их роль в повышении интереса к спорту среди молодежи.

Ключевые слова: борьба, национальный спорт, спортивное воспитание, молодежь, социальная значимость, достижения на международной арене.

Abstract. This article discusses the current importance, development, and the conditions created for athletes in the sport of wrestling in the Republic of Uzbekistan. Wrestling, as Uzbekistan's national sport, plays a crucial role not only in promoting physical education and a healthy lifestyle but also in the moral education of the younger generation. The article analyzes the history of wrestling, its popularity among the people, and Uzbekistan's achievements on the international stage. It also examines the economic and social significance of wrestling and its role in increasing interest in sports among young people.

Key words: wrestling, National Sports, Sports Education, Youth, social significance, achievements in the international arena.

O'zbekiston Respublikasida kurash sporti tarixan qadimiy va boy an'analarga ega. U nafaqat jismoniy faoliyat, balki milliy madaniyat va an'analimizni saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda kurash sporti O'zbekistonning sport siyosatining muhim qismi bo'lib, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan sport turlaridan biridir. Ushbu maqolada kurash sportining rivojlanishi, uning yoshlar o'rtasidagi ahamiyati va xalqaro maydondagi muvaffaqiyatlari haqida so'z yuritiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yilning 4-noyabrdagi PQ-4881-sonli qarori asosida "Kurash milliy sport turini rivojlantirish va uning xalqaro nufuzini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" qaror qabul qilingan. Ushbu qarorda Qadimiy qadriyatlarimiz, xususan mardlik, jasurlik, vatanparvarlik, gumanizm g'oyalarini o'zida mujassam etgan milliy sportimiz bo'lgan kurashni ommalashtirish, rivojlantirish va dunyoga tanitish hamda ushbu qadriyatimizni umumjahon durdonasiga

